

ENTREVISTA

Antoni Vilanova

ASSAGISTA I CRÍTIC LITERARI

► ► ►

F.B.V. Malgrat tot, durant el franquisme es van publicar algunes obres imprescindibles per a la literatura catalana...

A.V. Això és degut al gran parentesi de no poder publicar. Veient el meu llibre podria semblar que tot vagi ràpid, però tot triga molt a sortir. Hi havia una sèrie d'autors molt bons que formen part de la literatura del temps de la República, un moment políticament sinistre però amb autors de primeríssima categoria, que maduren molt durant la guerra. És evident que els sofriments i els desastres de la guerra són per a ells d'una gran fecunditat, els estimulen, els enriqueixen, els fan entendre més a fons la vida, la que han viscut i la que estan vivint, i això fa que aquests autors, que ja eren bons, creïn una obra d'una envergadura i d'una importància que potser no haurien creat en unes circumstàncies més plàcides i pacífiques.

F.B.V. "Anys sorprenents de llibres esplèndids", n'ha dit...

A.V. Això era independent del franquisme, amb simplement haver establert la pau i fer possible, amb grans dificultats, que els llibres es poguessin publicar n'hi va haver prou, perquè la gent va poder treure en forma de llibre això que portava a dintre i que, en part, ja havia escrit. El franquisme al principi volia ofegar-ho i impedir-ho tot, és evident, però després es van adonar que això era una barbaritat i una insensatesa, i com que a dins del franquisme, no ens enganyem, hi havia molts catalans i molt importants, van influir decisivament en aquesta nova orientació que tot i que els recava van haver d'adoptar. Això va ser la salvació de la literatura catalana. En un article Josep Pla explica com el gran editor Josep M. Cruzet estava desesperat als primers anys de postguerra, perquè deia que no els deixarien publicar res, que volia publicar una col·lecció de clàssics catalans i obres completes... i Pla li va dir que no s'amoïnés, que programés autors i llibres: "Veurà com no s'atreviran a prohibir-los: comenci les obres completes amb mossèn Cinto Verdaguer. Qui s'atrevirà a prohibir-les?". Efectivament, es van publicar. És un exemple de la importància d'aquest tipus de catalans al franquisme, en Pla va ser un d'ells, els franquistes no el podien acusar de no ser dels seus... I també va resultar que era un escriptor genial que es va posar a escriure un llibre rere l'altre, i a més es venien i tenien èxit. És un fenomen complex però que respon a una sèrie de circumstànciesafortunades, en certa manera, tot i la desgràcia i la persecució.

F.B.V. Per què es va dedicar a la literatura espanyola?

A.V. Perquè no en tenia ni cinc. La meua família s'havia arruï-

CRISTINA CALDERER

nat poc abans de la guerra i m'havia de guanyar la vida d'alguna manera, i l'única cosa que era capaç de fer de debò era ser professor, d'institut o universitari, i l'única manera de fer unes oposicions i aconseguir una càtedra era oposar per una càtedra de literatura espanyola, perquè no n'hi havia d'altra. Després, quan van crear les primeres càtedres de literatura catalana, no em vaig poder presentar, perquè tota la meua preparació, els llibres que havia publicat, els estudis que havia fet, tot era de literatura castellana, i això no es pot improvisar. És dels motius més prosaics que es poden demanar. Riquer, el meu mestre, volia que em presentés a la càtedra de literatura catalana, que ell va fer crear, però després va entendre que en tres mesos jo no podia improvisar una erudició suficient. Jo havia anat a les famoses classes del doctor Rubió, clandestines, que feien alguns membres de l'Institut d'Estudis Catalans al menjador

de casa seva, sobretot vaig tenir la sort de ser deixeble de Riquer, que era un mestre excepcional. Jo en sabia força, però un ha de tenir sentit de la realitat.

F.B.V. Vostè va llegir 'Bearn o la sala de les nines', de Llorenç Vilallonga, en castellà, i en va escriure l'article... No s'ha de considerar literatura castellana, per ser escrit en castellà?

A.V. Jo llavors veia molt sovint Vilallonga, ens havíem fet

amics i sovint dinàvem junts, o ens trobàvem a la tertúlia que tenia al cafè Riscal, al capdavant del Born. Quan estava escrivint *Bearn*, ell volia que el conegués la gent, i aspirava a guanyar el premi Nadal, i per això estava fabricant la novel·la en castellà. No va tenir sort, però la novel·la reflectia un món de llengua catalana, sense cap dubte. En principi la literatura escrita en castellà no entra dins la literatura catalana, però això s'ha manipulat amb un gran sectarisme: si hi ha una persona que hagi mantingut l'esperit de catalanitat ha sigut Pla, escrivint amb un castellà més o menys pelegri el seu *Calendario sin fechas* cada setmana, i va influir decisivament en el país, i els seus primers llibres en castellà, com el *Viaje en autobús*, són tan recatalans que no ho poden ser més, malgrat que estiguin escrits en castellà. És un problema de molt difícil solució, perquè des d'un punt de vista cultural i històric hi ha figures catalanes que han escrit en

castellà, tan importants com Milà i Fontanals. No és un problema que m'hagi turmentat, però sí que és important per a la creació literària, esclar.

F.B.V. La crítica de llavors era molt diferent de la d'ara?

A.V. Hi havia de tot. Jo mai vaig ser crític de rebentada, en tot cas. A mi m'agradava explicar perquè un llibre era bo, més que dir perquè era dolent. Com a crític mai no em va agradar fer de papu ni de dictador de les meves idees literàries.

F.B.V. Quines són aquestes idees?

A.V. Sóc molt eclèctic, que és la meua obligació com a professor de literatura. Sóc partidari fonamentalment del contingut i de les idees, per entendre'ns, encara que no sigui un motiu suficient per explicar un criteri. M'interessen sobretot el missatge, la intenció d'una obra, i el resultat, esclar, no un pur i simple virtuosisme formal, la pura meravella estilística, que em sembla molt meritòria i difícilíssima d'aconseguir, és un do de Déu. Ara bé, aquest contingut i aquestes idees es poden aconseguir expressar de moltes maneres diferents, i sóc, i procuro ser-ho, d'un total eclecticisme.

F.B.V. Quin és el seu autor preferit, dels que tracta en aquests articles?

A.V. Dins dels seus límits, del que es proposa i del que fa, la figura més completa i més bona és la de Pla, ho crec sincerament. És un mestre de la prosa i té pàgines absolutament magistrals, extraordinàries. Amb els anys de llegir-lo i rellegir-lo, m'adono que és una figura realment important. Potser va escriure i publicar massa, però és un gran escriptor. En el seu moment em va agradar molt Espriu, però comprenc que té unes limitacions que no es poden ignorar.

F.B.V. Dels autors de què parlen aquests articles només queden vius Jordi Sarsanedas i Josep Maria Espinàs. S'acaba una generació?

A.V. Jo els vaig veure començar, eren els nois joves de quan jo ja feia un temps que havia començat a fer crítica. Els vaig conèixer molt de prop; l'Espinàs, per exemple, es va casar amb una germana del Nèstor Lujan, que era íntim amic meu i company des del batxillerat. És una generació que ha estat en una situació difícil. El que tenia més talla, tot i que després no sé si la va perdre, era el Pedrolo, és evident. Era un home amb una capacitat de treball increïble, i té obres francament bones, tot i que és desigual.

F.B.V. És una figura a reivindicar?

A.V. Sí. Quan va començar vaig escriure dos articles molt entusiastes, reconeixent algunes limitacions a *Cendra per Martina* i alguns llibres de la primera època, que tenen coses molt bones. Jo l'apreciava molt però ens vèiem poc, entre altres coses perquè tots treballàvem sense parar, però ell potser encara més que ningú.

"La figura més completa és la de Josep Pla. És un mestre de la prosa i té pàgines absolutament magistrals"